

УДК 336.02

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ПОДАТКІВ НА БЮДЖЕТНУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Наталія Татарин; Анастасія Холост

Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна

Резюме. Досліджено та проаналізовано сучасний стан податків на бюджетну систему України в умовах війни, адже на початку вторгнення відбулося значне падіння податкових надходжень через бойові дії та окупацію територій. Скорочення споживчих витрат населення та вимушена міграція також негативно вплинули на податкові надходження, значно зросли витрати на соціальні виплати внутрішньо переміщеним особам. Визначено основні недоліки та проблеми надходження податків до державного бюджету країни. Ключовим викликом стало забезпечення фінансової стійкості держави в умовах різкого падіння доходів та стрімкого зростання видатків. Окрему увагу приділено заходам, вжитим урядом для стабілізації економіки та збільшення податкових надходжень, зокрема в контексті значних державних витрат на оборону та запровадження податкових пільг. Аналіз охоплює не лише констатацію проблем, але й дослідження зусиль української влади, спрямованих на відновлення економіки та формування стійкої податкової системи за підтримки міжнародних партнерів. Наголошено на важливості справедливого розподілу податкового навантаження та створення сприятливих умов для економічного зростання. Це включає оптимізацію податкового законодавства, боротьбу з корупцією та запровадження прозорих механізмів управління державними фінансами. Відновлення економіки та створення стабільної податкової системи є пріоритетними завданнями для уряду. Досліджено та проведено аналіз податкових надходжень за період 2021–2024 років, що демонструє динаміку різних податкових надходжень до бюджету країни. На основі проведеного аналізу податкових надходжень за період 2021–2024 років, зроблено рекомендації щодо покращення податкової системи після завершення війни. Ці рекомендації спрямовані на стабілізацію економіки та забезпечення фінансової стійкості держави. Відновлення податкової системи – це стратегічне завдання, яке потребує комплексного підходу. Зокрема, наголошено на необхідності розроблення нової податкової системи, яка б не лише забезпечувала надходження до бюджету, але й стимулювала економічне зростання, інновації та соціальний розвиток. Важливими характеристиками такої системи мають бути спрощеність, прозорість, справедливість та сприяння переходу до більш сталої економіки.

Ключові слова: бюджет, податкові надходження, податкова система.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.01.034

Отримано 18.11.2024

UDC 336.02

ANALYSIS OF THE IMPACT OF TAXES ON THE BUDGET SYSTEM OF UKRAINE IN WARTIME CONDITIONS

Natalia Tataryn; Anastasiia Kholost

Lviv Ivan Franko National University, Lviv, Ukraine

Summary. The article examines and analyzes the current state of taxes on Ukraine's budget system under wartime conditions, as at the beginning of the invasion there was a significant drop in tax revenues due to hostilities and the occupation of territories. Reduced consumer spending and forced migration also negatively affected tax revenues, while expenditures on social benefits for internally displaced persons increased significantly. The article identifies the main shortcomings and problems of tax revenue to the country's state budget. A key challenge was ensuring the state's financial stability in the face of a sharp decline in revenues and a rapid increase in expenditures. Special attention is paid to the measures taken by the government to stabilize the economy and increase tax revenues, particularly in the context of significant public spending on defense and the

introduction of tax incentives. The analysis covers not only the identification of problems, but also the study of the efforts of the Ukrainian authorities aimed at economic recovery and the formation of a stable tax system with the support of international partners. The importance of a fair distribution of the tax burden and the creation of favorable conditions for economic growth is emphasized. This includes optimizing tax legislation, fighting corruption, and implementing transparent public finance management mechanisms. Economic recovery and the creation of a stable tax system are priority tasks for the government. An analysis of tax revenues for the period 2021–2024 is researched and conducted, which demonstrates the dynamics of various tax revenues to the country's budget. Based on the analysis of tax revenues for the period 2021–2024, recommendations are made to improve the tax system after the war. These recommendations aim to stabilize the economy and ensure the financial stability of the state. The restoration of the tax system is a strategic task that requires a comprehensive approach. In particular, the need to develop a new tax system is emphasized, which would not only ensure budget revenues, but also stimulate economic growth, innovation and social development. Important characteristics of such a system should be simplicity, transparency, fairness and promoting the transition to a more sustainable economy.

Key words: budget, tax revenues, tax system.

Received 18.11.2024

Постановка проблеми. Повномасштабна агресія росії проти України глибоко позначилася на всіх аспектах суспільного життя, зокрема на функціонуванні бюджетної системи. Податкова система, як одне з основних джерел доходів держави, зазнала суттєвих трансформацій. Військові дії спричинили різке зниження податкових надходжень через економічний спад, скорочення виробництва, втрати підприємств та робочих місць, особливо в регіонах, що найбільше постраждали від війни. Одночасно держава змушена значно збільшувати витрати на оборону, соціальну підтримку та відновлення зруйнованої інфраструктури. Основний виклик полягає в тому, щоб забезпечити стабільність бюджетної системи на фоні скорочення доходів та зростання державних витрат, що вимагає нових підходів до податкової політики та планування бюджету.

Аналіз останніх досліджень с публікацій. Податкове законодавство України зазнало значних змін з початку воєнного стану. Сучасні науковці, практикуючі економісти та аналітики активно досліджують особливості податкової політики в умовах воєнного стану. Їхні роботи зосереджені на аналізі нових податкових законів, прийнятих з початку війни, та їхньому впливі на бюджет. Багато українських науковців, таких як Галабурда А. С., який детально описав, як скасування митних платежів вплинуло на надходження податків до державного бюджету [1]. Чугунов І., який дослідив бюджетну стратегію суспільного розвитку [2]. Єфименко Т. у своїй роботі зосереджується на фіскальній простір і стабілізацію державних фінансів [3]. Пасічний М. аналізує проблему фіскальних та монетарних інструментів впливу на економічний розвиток [4]. Також й інші українські науковці зробили вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад податкової політики. Аналіз останніх досліджень свідчить про те, що податкова система в Україні зазнала значних змін в умовах війни. Розуміння цих змін є критично важливим для розроблення ефективної податкової політики, яка б сприяла фінансовій стабільності країни та підтриманні економічного зростання.

Метою дослідження є визначення впливу податкових надходжень на бюджетну систему України.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети визначено такі наукові завдання: розкрити сутність податкових надходжень; дослідити та проаналізувати їхній вплив на бюджетну систему України.

Для вирішення поставлених завдань використано такі методи: аналіз, синтез, узагальнення, індукція, аналогія, моделювання, системний підхід.

Виклад основного матеріалу. Війна суттєво вплинула на всі сфери життя, зокрема на податкову та бюджетну політику. Основним викликом було забезпечення

фінансової стійкості держави в умовах різкого скорочення доходів та значного зростання видатків. На початку повномасштабного вторгнення сталося різке скорочення податкових надходжень, а саме внаслідок бойових дій, окупації територій та обмежень, пов'язаних з воєнним станом. Значна частина підприємств припинила свою діяльність, що призвело до різкого скорочення податкових надходжень від податку на прибуток, ПДВ та інших податків. Україна зіткнулася зі значним падінням економічної активності. Для підтримання бізнесу були введені різноманітні податкові пільги. Наприклад, великий бізнес міг скористатися спрощеною системою оподаткування та сплачувати єдиний податок, – так, як це робив малий бізнес. Для цього ліміт річного обігу підприємства чи компанії не повинен був перевищувати 10 млрд грн, а обмеження щодо кількості працівників знято. ФОПи I та II групи могли платити єдиний податок добровільно. Якщо впродовж воєнного часу вони не отримували доходу, вони також могли не сплачувати ЄСВ. ФОПи II-III груп дозволяли не сплачувати ЄСВ за мобілізованих працівників. Такі суми сплачені коштом дербюджету. З 24 лютого 2022 року до кінця 2022 року власники звільнялися від сплати податку за землю, розташовану на територіях, де відбувалися бої [5].

Падіння доходів населення та невизначеність щодо майбутнього спричинили скорочення споживчих витрат, що негативно вплинуло на надходження податків з продажу товарів і послуг. Також вимушені переселенці та постраждалі від війни потребували значних коштів на гуманітарну допомогу, тимчасове житло та інші соціальні виплати, а інша частина населення змушена була виїхати за кордон, що призвело до втрати податкових надходжень від податку на доходи фізичних осіб. Уряд ухвалив рішення про виплати переселенцям, які покинули місця активних бойових дій, щомісячно по 2 тисячі гривень, а по 3 тисячі гривень виплачуються на дітей та осіб з інвалідністю.

Значна частина бюджетних коштів була спрямована на підтримання Збройних Сил України. Зростання витрат на оборону вимагало перегляду пріоритетів у бюджетній політиці. Значна частина бюджетних коштів була спрямована на підтримку Збройних Сил України. У першому півріччі 2023 року на забезпечення ЗСУ пішло 48% видатків загального фонду держбюджету. Прямі видатки на ЗСУ (військове забезпечення, оплата товарів і послуг) склали 672,2 млрд грн або 47,7% видатків загального фонду державного бюджету. Це навіть більше, ніж за підсумками 2022 року (з 24 лютого – початку війни), коли такі видатки сягнули 45,1% [6].

14 жовтня 2024 року Верховна Рада України розглянула та не підтримала всі 13 проєктів постанов про скасування рішення про прийняття у другому читанні та в цілому проєкту Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану (№ 11416-д). Ним передбачається:

- підвищення ставки військового збору з 1,5% до 5%;
- встановлення військового збору для ФОПів I, II й IV груп у розмірі 10% від 1 розміру МЗП від встановленої законом на 1 січня поточного року. Тож у IV кварталі 2024 року військовий збір довелося сплачувати у розмірі 710 грн щомісяця;
- встановлення військового збору у розмірі 1% від доходу для ФОПів та юросіб III групи ЄП;
- військовий збір спрямовано через спецфонд виключно на фінансування ЗСУ;
- збільшення ставки податку на прибуток для банків до 50%, а для фінансових установ – 25%;
- встановлення щомісячних авансових внесків з податку на прибуток для АЗС як для юридичних осіб, так і фізичних осіб;
- оновлення правил сплати авансового внеску з податку на прибуток для «обмінників»;

- збільшення мінімального податкового зобов'язання для земель. З 1 січня 2024 та до 31 грудня року закінчення війни розмір мінімального податкового зобов'язання не може становити менше 700 грн з 1 гектара, а для земельних ділянок, у площі яких частка ріллі становить не менше 50 відсотків – 1400 грн з 1 гектара;

- зміни у сплаті рентної плати для деяких її платників.

Запропоновані зміни будуть тимчасовими і діятимуть лише до завершення воєнного стану. Водночас їх реалізація вимагатиме доопрацювання та підготовки технічної бази з боку Мінфіну та Державної податкової служби. Введення таких заходів може викликати значне навантаження на бізнес, але спрямоване на посилення обороноздатності країни в умовах війни.

Також на початку війни і зараз багато країн надали фінансову підтримку Україні, що також вплинуло на бюджетну політику. Війна об'єднала навколо України майже весь світ. Допомога українським громадянам і військовим продовжує надходити з різних куточків Землі, зокрема з Польщі, Британії, США, Австралії, Японії, ОАЕ, Південної Кореї, а також з інших арабських, азійських, латиноамериканських та інших країн. Станом на лютий місяць 2024 року Україна від початку повномасштабної війни загалом отримала від країн Північної Америки, Європи та Азії допомогу в розмірі понад 178 млрд доларів. Наприклад, Норвегія нещодавно досягла багаторічної угоди з Україною про програму підтримання, яка надасть Україні 7 млрд доларів у період з 2023 по 2027 рік. Ця країна зобов'язалася виділяти нам близько 1,4 млрд доларів на рік і вже надала близько мільярда доларів у 2022 році та близько 1,9 млрд доларів у 2023 році. А Канада з початку повномасштабної війни виділила 1,8 млрд доларів на військову допомогу Україні. Крім того, канадські військові навчили близько 40 тисяч українських військових та співробітників служби безпеки з 2015 року, Канада розширила цю програму до березня 2026 року [7].

Уряд продовжує підтримувати бізнес, зокрема шляхом відтермінування сплати деяких податків і зборів. Для стимулювання вітчизняного виробництва та заміщення імпорту запроваджуються податкові пільги для українських підприємств. Посилюється контроль за великими платниками податків та посилюються заходи боротьби з ухиленням від податкових зобов'язань з метою збільшення бюджетних надходжень. Податкове законодавство постійно адаптується до нових економічних реалій, спричинених війною. Бюджетні видатки перерозподіляються на користь сектора безпеки та оборони, а також на соціальні програми.

Активно впроваджуються реформи для підвищення ефективності податкової системи. Один з ключових напрямків – цифровізація податкових процесів. Це включає перехід до електронної звітності, автоматизацію опрацювання податкових декларацій та спрощення процедур для бізнесу. Впровадження цифрових рішень дозволяє зменшити бюрократію, підвищити прозорість і знизити ризики корупції. Крім того, це спрощує ведення бізнесу, особливо для малих та середніх підприємств, що є важливим чинником для їхнього швидшого відновлення.

Незважаючи на поступове відновлення, потреби у соціальній підтримці залишаються значними. Війна змусила мільйони українців стати внутрішньо переміщеними особами, багато людей втратили свої домівки та джерела доходу. Уряд продовжує виділяти значні кошти на соціальні програми, які спрямовані на підтримання постраждалих від війни, виплати допомоги внутрішньо переміщеним особам, підтримання ветеранів і родин загиблих. Цей напрямок залишається одним із пріоритетних, значний обсяг бюджету спрямовується на забезпечення соціальних витрат.

Вагомим елементом стабілізації економіки та бюджету залишається співпраця з міжнародними фінансовими організаціями, такими, як МВФ, Світовий банк, ЄС та інші

донори. Отримані кредити та гранти допомагають компенсувати дефіцит бюджету та забезпечити критично необхідне фінансування оборонного сектора, соціальних програм та відновлення інфраструктури. Ця підтримка не тільки сприяє стабілізації в короткотерміновій перспективі, але й створює передумови для довготермінового економічного зростання, якщо її використовувати для структурних реформ і модернізації економіки.

Уряд також розглядає можливість введення нових податків або зміни існуючих ставок для забезпечення додаткових надходжень до бюджету. Серед пропозицій є збільшення податків на розкіш, екологічні податки та оподаткування підприємств, що залишаються прибутковими навіть в умовах війни. Це необхідно для фінансування ключових секторів, таких, як оборона, відновлення зруйнованої інфраструктури та допомога найбільш постраждалим регіонам.

Податкові надходження є одним із ключових джерел фінансування державного бюджету України. Вони відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності економіки та фінансуванні соціальних програм. Розглянувши табл. 1, можна побачити, як змінювалися різні податкові надходження до державного бюджету України. Після початку повномасштабного вторгнення сталось різке падіння податкових надходжень до державного бюджету. Внаслідок руйнування економіки, скорочення виробництва та зниження купівельної спроможності населення, загальний обсяг податкових надходжень до державного бюджету суттєво скоротився. Для підтримання економіки та бізнесу в умовах війни були запроваджені різноманітні податкові пільги та звільнення, що додатково вплинуло на структуру та обсяги податкових надходжень. Тому вже показники за 2023 та 2024 роки вже були більші. У 2024 році спостерігається позитивна динаміка, деякі види податків перевищили довоєнні показники, а саме: податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості, податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств.

Таблиця 1. Порівняння податкових надходжень до державного бюджету України з 2021 до 01.10.2024 року (млн грн)

	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Податкові надходження	1107090,9	949764,4	1203544,1	1201339,3
Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	285307,0	265477,1	350781,9	431553,4
Податок на доходи фізичних осіб	137555,2	148427,3	206944,8	230658,9
Податок на прибуток підприємств	147751,7	117049,9	143837,1	200894,5
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	80749,4	85365,0	60327,7	39677,4
Внутрішні податки на товари та послуги	698940,4	569353,8	748143,9	690895,9
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	82858,4	60699,1	92583,9	73554,5
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	79592,8	41653,8	74762,7	77387,9
Податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування)	155774,8	213948,0	214639,3	197629,8
Податок на додану вартість з імпортованих товарів	380714,4	253053,0	366158,0	342323,8
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	38177,2	26246,0	40559,4	35979,8
Інші податки та збори	3916,5	3322,4	3731,1	3232,7

Джерело: складено на основі [8].

Відновлення податкової політики після завершення війни є критично важливим для стабілізації економіки та забезпечення фінансової стійкості держави. Завдання полягає у створенні сприятливих умов для економічного зростання шляхом оптимізації

податкового навантаження на бізнес та одночасного забезпечення достатніх доходів для фінансування соціальних програм та відновлення інфраструктури. Для досягнення цих цілей необхідно впровадити комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності податкової системи, боротьбу з ухиленням від сплати податків та стимулювання економічної активності. Ось кілька можливих заходів:

1. Потрібно здійснити всебічне оцінювання економічного стану країни після війни. Визначити масштаби руйнувань інфраструктури, втрати робочої сили та зміни в структурі економіки. Особливу увагу приділити ідентифікації секторів, які найбільше постраждали і потребують негайних заходів для відновлення виробництва та надання послуг.

2. Надання тимчасового звільнення від сплати певних податків для нових підприємств або підприємств, які інвестують у певні сектори економіки. Це може бути ефективним інструментом для заохочення створення нових робочих місць та розвитку виробництва. Також можна надавати податкові кредити для інвестицій у дослідження та розробки, придбання обладнання, енергоефективні технології тощо. У багатьох країнах, що пережили конфлікти, запроваджувалися податкові пільги для іноземних і місцевих інвесторів, щоб залучити капітал і створити нові робочі місця. Наприклад, в Іраку та Афганістані були запропоновані значні податкові канікули для нових бізнесів.

3. З метою зменшення масштабів податкового ухилення необхідно впровадити комплекс заходів, таких, як посилення контролю за дотриманням податкового законодавства шляхом проведення регулярних аудитів, особливо великих підприємств. Застосування сучасних технологій для аналізу даних дозволить виявляти шахрайські схеми. Міжнародне співробітництво допоможе боротися з трансграничними схемами ухилення від сплати податків. Крім того, необхідно створити стимули для платників податків, щоб вони самостійно повідомляли про порушення, а також ввести жорсткіші санкції за виявлені порушення.

4. Модернізація системи адміністрування податків передбачає впровадження електронних систем для подавання декларацій та сплати податків, що значно спростить процедури для платників та зменшить адміністративний тягар. Застосування аналітики даних дозволить виявляти ризикових платників та зосереджувати зусилля на боротьбі з ухиленням від сплати податків. Інвестиції в технології та навчання персоналу забезпечать ефективне функціонування податкової системи та підвищення довіри платників податків.

5. Обмін податковою інформацією з іншими країнами є потужним інструментом для виявлення та припинення міжнародних схем ухилення від сплати податків. Співпраця з міжнародними організаціями, такими, як ОЕСР та МВФ, дозволить отримати доступ до кращих світових практик у сфері податкової політики та адміністрування. Створення стабільного та передбачуваного податкового режиму є важливим кроком для залучення прямих іноземних інвестицій та відновлення економіки після конфліктів.

6. Для збільшення кількості платників податків необхідно створити сприятливі умови для розвитку малого та середнього бізнесу. Зокрема, запровадження податкових канікул або пільг для стартапів стимулюватиме їхню діяльність та сприятиме створенню нових робочих місць. Паралельно необхідно проводити інформаційні кампанії, спрямовані на легалізацію тіньового сектора економіки.

7. Для підвищення довіри громадян до держави необхідно забезпечити прозорість використання бюджетних коштів. Інформування про те, як саме податки громадян використовуються для фінансування державних програм, стимулює добровільну сплату податків. Залучення громадян та бізнесу до обговорення податкових реформ сприяє підвищенню рівня довіри та легітимності податкової системи.

8. Запровадження комунікацій, таких, як соціальні мережі та інтерактивні платформи, дозволить донести до кожного громадянина інформацію про важливість сплати податків та їхній безпосередній вплив на якість життя. Крім того, це сприятиме створенню діалогу між державою і громадянами, підвищуючи довіру до податкової системи.

Відновлення податкової системи після війни – стратегічне завдання, яке вимагає комплексного підходу та врахування всіх аспектів економічної та соціальної ситуації в країні. Це не просто повернення до довоєнного стану, а створення нової, сучасної та ефективної системи оподаткування, яка забезпечить стійкий розвиток країни на довгі роки. Успішна реалізація цієї реформи можлива лише за умови тісної співпраці держави, бізнесу та громадянського суспільства. Нова податкова система повинна бути не лише джерелом доходів для бюджету, але й стимулом для економічного зростання, інновацій та соціального розвитку. Вона має бути спрощеною, прозорою та справедливою, а також сприяти переходу до більш сталої економіки. Для досягнення цих цілей необхідно провести всебічний аналіз поточної ситуації, розробити детальний план реформи та забезпечити його послідовну реалізацію.

Висновки. Початок війни в Україні суттєво змінив бюджетну систему країни, викликавши різке скорочення податкових надходжень та значне зростання видатків, що призвело до значного дефіциту бюджету. У відповідь на ці виклики уряд вжив термінових заходів, таких, як запровадження податкових пільг, спрощення податкової системи та активне залучення зовнішнього фінансування. Податкова бюджетна політика адаптувалася до нових економічних реалій, зосереджуючи зусилля на балансуванні між фінансуванням оборони, соціальною підтримкою населення та стимулюванням економічного відновлення. Податкова система України продовжує адаптовуватися до нових реалій. Очікується, що після завершення війни будуть проведені масштабні реформи податкової системи, спрямовані на її спрощення, підвищення ефективності та справедливості. Крім того, важливим завданням буде забезпечення стабільного надходження податків для фінансування відновлення країни та забезпечення її довготривалого розвитку.

Conclusions. The onset of the war in Ukraine significantly altered the country's budgetary system, causing a sharp decline in tax revenues and a significant increase in expenditures, resulting in a substantial budget deficit. In response to these challenges, the government took urgent measures, such as introducing tax incentives, simplifying the tax system, and actively seeking external financing. Tax and budgetary policy adapted to the new economic realities, focusing on balancing defense financing, social support for the population, and stimulating economic recovery. The Ukrainian tax system continues to adapt to the new realities. It is expected that after the war, large-scale reforms of the tax system will be carried out aimed at simplifying it, increasing its efficiency and fairness. In addition, an important task will be to ensure stable tax revenues to finance the country's recovery and ensure its long-term development.

Список використаних джерел

1. Галабурда А. С. Податкова політика в умовах воєнного стану. Економічний вісник університету. 2022. Вип. 54. С. 123–130. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-54-123-130>
2. Чугунов І. Бюджетна стратегія суспільного розвитку: монографія: Київ: КНТЕУ, 2021. 532 с.
3. Єфименко Т. Фіскальний простір і стабілізація державних фінансів. Фінанси України. 2017. № 9. С. 7–28.
4. Пасічний М. Фіскальні та монетарні інструменти впливу на економічний розвиток. Економічний вісник університету. 2021. Вип. 48. С. 215–224. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48-215-224>
5. Бізнес під час війни: яку підтримку запропонувала влада і як виживає бізнес. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453> (дата звернення: 04.11.2024).

6. Ціна війни для бюджету. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/07/21/702455/> (дата звернення: 04.11.2024).
7. ISW підрахував, скільки допомоги Україна отримала від світу після початку війни. URL: <https://www.unian.ua/war/isw-pidrahuvav-skilki-dopomogi-ukrajina-otrimala-vid-svitu-pislya-pochatku-viyni-12538227.html> (дата звернення: 15.11.2024).
8. Доходи держбюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2024/> (дата звернення: 10.11.2024).

References

1. Galaburda A. S. (2022) Podatkova polityka v umovakh voiennoho stanu [Tax Policy under Martial Law]. *Economic Bulletin of the University*, no. 54, pp. 123–130. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-54-123-130>
2. Chuhunov I. (2021) Biudzhetna stratehiiia suspil'noho rozvytku [Budgetary Strategy for Social Development]: A Monograph. Kyiv: KNTEU. pp. 532.
3. Yefimenko T. (2017) Fiskalniy prostir i stabilizaciya derzhavnih finansiv [Fiscal Space and Stabilization of Public Finances]. *Finance of Ukraine*, no. 9, pp. 7–28.
4. Pasichnyy M. (2021). Fiskalni ta monetarni instrumenti vplivu na ekonomichniy rozvitok [Fiscal and Monetary Instruments of Influence on Economic Development]. *Economic Bulletin of the University*, no. 48, pp. 215–224. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48-215-224>
5. Business during the War: What Support Did the Government Offer and How Does Business Survive? Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453> (accessed: 04 November 2024).
6. The Price of War for the Budget. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/07/21/702455/> (accessed: 04 November 2024).
7. The ISW has calculated how much aid Ukraine has received from the world since the beginning of the war. Available at: <https://www.unian.ua/war/isw-pidrahuvav-skilki-dopomogi-ukrajina-otrimala-vid-svitu-pislya-pochatku-viyni-12538227.html> (accessed: 15 November 2024).
8. Revenues of the State Budget of Ukraine. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2024/> (accessed: 10 November 2024).